

Nr 77.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1932 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till allmän levnadskostnadsundersökning.

(3:e avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t i avseende å femte huvudtiteln (punkt 4 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, till allmän levnadskostnadsundersökning för budgetåret 1932/1933 beräkna ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1932 dagteknad proposition, nr 214, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden sagda dag, föreslagit riksdagen att till allmän levnadskostnadsundersökning för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

Undersökningar rörande de inom olika grupper av det svenska folket rådande levnadsförhållandena, sådana de kunna utläsas ur ett större antal under längre tid förda hushållräkenskaper, utfördes första gången på statligt initiativ under åren 1913—1914, sedan några år förut, åren 1907—1908, Stockholms stad låtit verkställa en liknande utredning. Bägge dessa undersökningar avsågo att lämna en bild av levnadsförhållandena bland stadssamhällenas arbetare och lägre tjänstemän. Under det att den tidigare undersökningen var begränsad till Stockholms stad, omfattade den senare, vilken verkställdes av socialstyrelsen, hushåll å ett större antal orter — städer och stadsliknande samhällen — i olika delar av riket, varvid dock för huvudstadens del en förnyad undersökning ansågs obehövlig.

Redan under världskrigsåren befanns det erforderligt att verkställa kompletterande utredningar till 1913—1914 års undersökning. Härmed åsyftades i första hand att belysa de speciella kristidsförhållandenas inverkan på levnadssättet inom de samhällsklasser, som varit föremål för de föregående undersökningarna. Framför allt gällde dessa utredningar,

vilka med tillhjälp av under kortare tidsperioder förda hushållsböcker verkställdes under åren 1916, 1917 och 1918, möjligheten att tillgodose näringsbehovet under rådande livsmedelsknapphet.

Härjämte framträdde önskemål att erhålla tillfälle till jämförelse mellan levnadsstandarderna inom lantarbetarklassen och de tidigare undersökta arbetargrupperna. Sedan å riksstaten för år 1921 och å tilläggsstaten för år 1920 till levnadskostnadsundersökning bland de mindre be- medlade klasserna av landsbygdens befolkning anvisats anslag å tillhoppa 50,000 kronor, igångsattes under år 1920 en särskild undersökning baserad på under ett år förda räkenskaper inom hushåll, tillhörande olika kategorier av lantarbetare.

I skrivelse den 10 oktober 1919 framhöll socialstyrelsen, bland annat, att de starka förändringar, som konsumtionen under de gångna krisåren varit underkastad, medfört, att resultaten av 1913—1914 års undersökning förlorat sin giltighet tidigare än vad eljest skulle hava varit fallet samt att det därför stode klart för styrelsen, att så snart mera normala förhållanden inträtt på ifrågavarande områden och det därmed kunde förutsättas, att konsumtionsvanorna inom samhällets bredare lager åter stadgat sig, en förnyad undersökning av levnadskostnaderna borde företagas.

För utförande av en dylik undersökning upptogos i riksstaterna för år 1921 och för budgetåret 1923/1924 extra anslag å tillhoppa 67,000 kronor. Den nya undersökningen utfördes på grundval av hushållsböcker förda under ettårsperioder under loppet av åren 1922—1924. Undersökningen avsåg främst att bereda tillgång till hushållsräkenskaper, vilka såväl i socialt hänseende som med avseende på den lokala fördelningen ägnade sig för jämförelser med 1913—1914 års utredning. Det övervägande antalet hushållsböcker härrörde sig därför även denna gång från arbetar- och lägre tjänstemannahushåll i städer och stadslignande samhällen. De representerade orterna voro ungefär lika många som vid den förra undersökningen, och jämväl urvalet företedde stora överensstämmelser. Dock var denna gång även Stockholm medtaget. I jämförelse med 1913—1914 års undersökning företogos emellertid i två avseenden utvidgningar: 1922—1924 års undersökning omfattade nämligen även räkenskaper dels från arbetarhushåll å smärre industriorter och liknande samhällen på landsbygden, dels ock från ett antal hushåll tillhörande medelklassen.

Socialstyrelsens förslag angående företagande av en ny allmän levnads-kostnadsundersökning återfinnes å sid. 3—9 i statsrådsprotokollet.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Givetvis måste det ur både allmänt social och nationalekonomisk synpunkt vara av värde att genom hushållskostnadsundersökningar av nu angiven art söka erhålla en så verklighetstrogen bild som möjligt av konsumtionsvanor och levnadsstandard inom olika befolkningsskikt. Dessa

undersökningar hava emellertid därjämte en särskild uppgift av direkt praktisk natur att fylla, i det de tjäna såsom grundval såväl för socialstyrelsens levnadskostnadsindexberäkningar som ock för de dyrortsgrupperingar av olika slag, på vilka bestämmelserna om ortsavdrag vid beräkning av skatt till stat och kommun ävensom avlöningsbestämmelserna för flertalet befattningshavare i statens tjänst äro grundade. De hava även vunnit livligt beaktande och kommit till vidsträckt användning inom det enskilda näringslivet.

Det måste därför vara av stor vikt, att dessa undersökningar förnyas, när sådana förändringar i de tidigare undersökta samhällsgruppernas levnadsförhållanden inträtt, att de resultat som erhållits vid undersökningarna kunna antagas icke längre äga giltighet. Dylika förändringar hava utan tvivel ägt rum i vårt land sedan socialstyrelsens senaste allmänna levnadskostnadsundersökning verkställdes. En ny undersökning av ifrågavarande slag lär därför vara av behovet påkallad. Med hänsyn till för närvarande rådande osäkerhet på det ekonomiska livets olika områden skulle det visserligen trots detta i och för sig vara önskligt, att denna undersökning kunde uppskjutas till en tidpunkt, då förhållandena i förevarande avseende något stabiliserats. Ett sådant uppskov synes mig dock icke böra äga rum. Anledningen härtill är framför allt den, att enligt föreskrift i 1928 års kommunalskattelag dyrortsgruppering för bestämmande av ortsavdragen enligt denna lag skall av socialstyrelsen fastställas för en tid av fem år i sänder, vilket, då den nuvarande grupperingen avser åren 1930—1934, innebär, att ny dyrortsgruppering måste fastställas för åren 1935—1939. Enär sagda dyrortsgruppering icke skäligen kan grundas på det material, som föreligger från äldre levnadskostnadsundersökningar, torde den ifrågasatta nya undersökningen böra verkställas inom sådan tid, att resultaten av densamma kunna användas vid uppgörandet av nästa dyrortsgruppering. Då emellertid verkställandet av en allmän undersökning rörande levnadskostnaderna kräver en avsevärd tid, lär det med hänsyn härtill bliva nödvändigt, att den nya undersökningen påbörjas redan under nästa budgetår. I likhet med socialstyrelsen är jag för den skull av den uppfattningen, att sagda undersökning bör igångsättas under budgetåret 1932/1933.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle den nya levnadskostnadsundersökningen väsentligen baseras på inom vissa hushåll under ett helt år förda räkenskaper, vilka, sedan de avslutats, skulle bliva föremål för bearbetning inom styrelsen. Undersökningen skulle i huvudsak ske enligt samma principer, som tillämpats vid verkställande av de senaste levnadskostnadsundersökningarna, dock att undersökningen i motsats till vad tidigare varit fallet skulle omfatta även jordbrukar- och skogsarbetarhushåll. Kostnaderna för denna undersökning hava av styrelsen uppskattats till 50,000 kronor, varav för nästa budgetår skulle erfordras 15,000

kronor. Därutöver har styrelsen ifrågasatt verkställande — enligt en särskild av styrelsen skisserad metod — av en kompletterande specialundersökning beträffande visst antal arbetarhushåll i Stockholm. Utgifterna härför hava beräknats till 15,000 kronor, vilket belopp, då undersökningen först skulle påbörjas under senare hälften av år 1933, icke till någon del skulle bliva behöfligt under nästa budgetår.

Till socialstyrelsens förslag beträffande omfattningen och planläggningen av den på ettåriga hushållsräkenskaper grundade levnadskostnadsundersökningen kan jag i allt väsentligt ansluta mig. Särskilt vill jag uttala, att jag finner förslaget att utsträcka undersökningen även till jordbrukare och skogsarbetare ändamålsenligt, då undersökningen på detta sätt blir mera allsidig och därigenom måste vinna i värde. I detta sammanhang vill jag framhålla, att det — just med hänsyn till önskvärdheten av att erhålla uppgifter rörande alla viktigare samhällsgrupper — synes mig lämpligt, att bland förare av hushållsböcker i något större utsträckning än som hittills varit fallet medtagas representanter för andra inkomsttagargrupper än den egentliga arbetarklassen och med den ekonomiskt likställda befolkningsgrupper.

Vad härefter angår den av socialstyrelsen ifrågasatta kompletterande specialundersökningen, som närmast skulle få karaktären av en försöksanordning, torde det icke kunna förnekas, att en undersökning av detta slag skulle kunna vara av intresse, då därigenom skulle erhållas visst material beträffande levnadsförhållandena inom hushåll med s. k. undernormala inkomster. Å andra sidan är det uppenbart, att densamma skulle medföra förhållandevis betydande kostnader, och med hänsyn härtill synes det mig i nuvarande läge svårt att avgöra, huruvida den bör komma till stånd eller ej. Då undersökningen icke är avsedd att påbörjas förrän under budgetåret 1933/1934, torde emellertid med ett ståndpunktstagande i denna del kunna anstå till nästa budgetår. Vid sådant förhållande saknar jag anledning att ingå på socialstyrelsens beräkning av kostnaderna för sagda undersökning.

Såsom socialstyrelsen påpekat, ligger det i sakens natur, att kostnaderna för den föreslagna levnadskostnadsundersökningen, till den del densamma här av mig förordats, icke kunna på förhand exakt beräknas. Mot socialstyrelsens kalkyler i ämnet har jag emellertid, såvitt nu är möjligt att bedöma, icke funnit något att erinra. Kostnaderna torde alltså på nuvarande stadium böra uppskattas till 50,000 kronor. I detta belopp ingå dock icke utgifter för tryckning av erforderliga hushållsböcker, vilka utgifter enligt vad jag inhämtat äro avsedda att — såsom skett vid tidigare undersökningar — bestridas från femte huvudtielns anslag till tryckningskostnader.

För nästa budgetår torde i överensstämmelse med beräkningarna i årets statsverksproposition böra anvisas ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor.»

Med hänsyn till betydelsen ur olika synpunkter av ifrågavarande hushållskostnadsundersökningar har utskottet ansett sig böra tillstyrka, att medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för ändamålet under nästkommande budgetår. Då storleken av det äskade anslagsbeloppet icke givit utskottet anledning till erinran, får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen må till allmän levnadskostnadsundersökning för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 15,000 kronor.

Stockholm den 26 april 1932.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Lindblad*, *Widell*, *Bergqvist*, *Nilsson* i Malmö, *Rosén*, *Johansson* i Fredrikslund, *Walles*, *Bergström*, *Andersson* i Eliantorp, *Theelin*, *Pauli* och *Pålsson* samt

från andra kammaren: herrar *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Jonsson* i Eskilstuna, *Persson* i Falla, *Norsell*, *Jönsson* i Revinge, *Svensson* i Grönvik och *Andersson* i Prästbol.

Reservation:

av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Theelin*, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förslag.
